

Аиша Софтић

НОВОПРОНАЂЕНА АЛХАМИЈАДО ПЈЕСМА И ЊЕНА ВЕЗА СА УСМЕНОМ ЛИРИКОМ

У Архиву Херцеговине у Мостару похрањено је, међу осталим и тридесетак рукописа писаних арапским писмом, а који су преузети од породице Велагић из Благаја. Рукописи су различите садржине и значења, а један од њих, заведен под бројем 758, спада у групу тзв. меџмуа.

Поред пјесме Бања Луци, хронограма освојења Херцеговине, Габеле, изградње џамије у Благају, те разноврсних записа (против зубобоље, главобоље, тилсума за љубав, записа при болести уха, ока, при порођају, против привиђења, итд.), ова меџмуа садржи и једну, до сада, непознату, алхамијадо љубавну пјесму. Аутор пјесме, као што је то случај са већином алхамијадо пјесама љубавне садржине, остао је према садашњим сазнањима, непознат, док се вријеме биљежења, а највероватније и настанак пјесме о којој је ријеч, може по свему судећи, везати за XIX стољеће.

Уочљиво је, упоредивши ову пјесму са истородним остварењима до сада објављеним у нас, да неке њене карактеристике, које се тичу како форме тако и оне које се односе на садржину пјесме, нису биле својствене другим алхамијадо пјесмама које такођер опјевавају љубавна осјећања. Стога, ова пјесма донекле обогаћује шутири фонд љубавних пјесама ствараних на нашем језику, а арапским писмом и из више разлога може бити подједнако интересантна како за проучаваоце босанскохерцеговачке алхамијадо књижевности, тако и за оне чија пажња је усмјерена на праћење и изучавање севдалинке, њеног поријекла, ауторства и трајања.¹

Пјесма је компонована из двије цјелине које су у узрочно-посљедиочној вези: из прозног и стиховног дијела. Као цјелина, пјесма сугерира да је њен аутор, а он је према свим индицијама потицао из породице Велагић, боље владао турским него српскохрватским језиком. Међутим, језичка анализа, за коју пјесма нуди основа својом врло карактеристичном графичком, није предмет овог кратког прилога.

Прозни дио садржи важне податке за разумијевање пјесме и с њом је органски срастао. Захваљујући управо прозном дијелу у којем пјесник износи, чини се, вјеродостојне појединости, у могућности смо да и сами будемо свјedoци процеса настанка пјесме која је у средишту посматрања рада.

»Сада у нашем Мостару, у махали Хусеин-Хаџе, идући право према чаршији, на лијевој страни, има један ћошак, уз ћошак једна капија.

Власник капије је Ибрахим-бег.
Ибрахим има сестру Фатиму.

Она има црне очи и црне обрве. Пут јој је бијела попут цвијета памука, лице бијело, јагодице црвене. Витка струка, танка као свијећа. Здрава и паметна — обоје се здружило. Нема јој нико раван.

Бујне груди има дјевојка Фатима.

Боже, учини тешким да неко упозна њене груди, а мени то олакшај!«²

У овом прозном дијелу, који је у цјелости на турском језику и има карактер експозиције, може се издвојити неколико момената који су препознатљиви и у севдалинкама, а који довољавају реалну претпоставку да су се ова два поетска остварења, севдалинка и алхамијадо љубавна пјесма, узајамно прожимала и претакала, обликујући истоврсно осјећање љубави. Неки од тих елемената који су присутни у севдалинкама, а које запажамо и у овој пјесми, су слиједећи:

ПОВЕЉА

1. везивање пјесме за одређени локалитет, па чак и за одређену мостарску махалу и кућу, односно породицу
2. именовање главне јунакиње пјесме
3. дескрипција која сеже до хиперболе
4. љубавна чежња која се утапа у еротској пожуди.

А да се овај сусрет, при којем дјевојка највјероватније и није видјела свог обожаваоца, с обзиром на важне друштвене норме које су се тичале нарочито феудалних босанскохерцеговачких кругова, дубоко дојмио непознатог пјесника свједочи и пјесма која сљиди. Њоме он очитује своје љубавно осјећање на начин који севдалинка готово у свим варијантама познаје, па се тако у овој алхамијадо пјесми, између осталог, сусрећемо са неколико мотива врло фреквентних у севдалинкама:

1. мотив љубавне чежње
2. мотив омрази завидне околине
3. мотив љубавног преклињања и готовости и на смрт за рад драге
4. љубавна чежња
5. мотив неузвраћене љубави
6. поистовјећење љубави и живота
7. хиперболисање дјевојачке љепоте, а уз то и хиперболизација властитих осјећања.

Стиховани дио овог алхамијадо остварења гласи:

Ebdžet hervezlle huttibaz³
Divot kalem nobe šeker bihattijan⁴
Nehe bahti da oturi kod mene⁵
Ne bi li se ashik čini za mene
Ne bi li bilo moje srce uz tvoje
Imam kletvu, Istinитom ne vidiо образи
Među нама има једна омрази
Из кога је да он нађе од Бога.
Буд што се не даш мој дилбере полубит,
Удрићу се ханџар ножем у срце!
Моја крвца о твом врату због несреће висила!
Ако л одох ја у ценнет севку севед хора је⁶
Ако л одох у цехеннем - велика је несрећа.
Сједи дилбер на камену те плаче
А ја сједим на камену тер и слушам
Осмјехну се мени тер вели

Геле близу геле амо.⁷
 Знам завољех тебе драга дилбере
 А ти за ме и не хајеш тако м Бога дилбере.
 Куд гођ ходим све се тужим мој севдаку за тобом
 Ил те видим ил не видим, стално волим дилбере.
 Кад ти прођем мимо врата зашто бижиш од мене
 Буд се не даш полубити барем качма дилбере⁸
 Дану дилден севмиш олдум тебе драга дилбере⁹
 Чунки сен гитмек дилерсен неулејим¹⁰

Ја през тебе
 Као гођ ходим све се тужим мој севдаку за тобом
 Ил те видим ил не видим моје срце код тебе је
 дилбере

Кад ја иђем мимо врата зашто бииж од мене
 Буд се не даш полубити барем качма дилбере
 Ах ферагиндан јог алдум доклони не суриче¹¹
 Гузелимден акди канлар како врила дилбере¹²
 Еј та хајде хаким јузунде етмисдер карар¹³
 Аклими кабди бени диване килди дилбере¹⁴
 Ти си срма, ти си злато, ти цевахир си ђузел¹⁵
 Yokdur dunyada mahbubkano taki dilbere¹⁶
 Gerçi çok zahmet meşekkad od lipi lipom¹⁷
 Лик севдим сени амман јер си липа дилбере.¹⁸

ПОРЕБА
 ОК ГОВРА

О томе да ли је и у којем облику ова пјесма живјела у својој средини, не може се са сигурношћу судити. Међутим, својом садржином она свједочи да је њен творац покушао сачинити пјесму по угледу на севдалинку — пјесму чији је настанак везан за развијене средине Босне и Херцеговине.

Потврда за то је и овдје презентирана алхамијадо љубавна пјесма, у којој су препознатљиви не само врло јасни елементи севдалинке, већ и оновремени манир очитовања љубавног осјећања, врло близак петраркистичком, те макар у обрисима дат градски амбијент ондашњег Мостара са карактеристичним говором његових становника. Најбитнијим се чини ипак то што ова љубавна пјесма непознатог пјесника из деветнаестог стољећа омогућава праћење настанка пјесме од конкретног потицаја до поетског уобличења.

НАПОМЕНЕ

1. Аутограф пјесме као и неопходне податке о садржини меџмеу добила сам благонаклоношћу професора Шабана Захировића. И овом приликом му се захваљујем.
2. Превео са турског и текст транскрибовао мр Ахмед С. Аличић.
3. Значење није сасвим јасно и вјероватно је ово пјеснички послужило као прелаз из прозног у стиховни дио пјесме.
4. Ибид.
5. Неће срећа да дође мени.
6. Ако л одох ја у рај, онда је лијеп крај,
7. Дођи ближе, дођи амо.
8. Не бјежи,
9. Душом и срцем завољех тебе драга дилбере,

10. Ако желиш ти да идеш, шта да радим ја без тебе дилбере.

11. Због расанка с тобом мене неста, не убијај ми срце.

12. Из очију ми теку сузе као врела дилбере.

13. Хајде донеси одлуку пред кадијом.

14. Изгубих памет, учинила си ме лудим, дилбере.

15. Ти драги си камен љепотице.

16. Нико није љубљен тако на свијету, дилбере.

17. Много тешкоће подносим од лијепе лијепом.

18. Али тебе завољех, аман, јер си лијепа, дилбере.

ПОБЕДА
ОКТОБРА